

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับการรับรองสิทธิโดยการจัดให้ผู้ถือครอง เช่าที่ราชพัสดุ แปลงอ่างเก็บน้ำชลประทานลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์

Factors Related to the Acceptance of State Property Rental Rights in Lampao Irrigation Area, Kalasin Province

พลกฤต เมณฑกานนท์¹ และสุขุมวิทย์ ไสยโสภณ²

Pollakrit Mentaganuwong¹ and Sukhumvit Saiyasophon²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา **ประการแรก**สภาพการณ์ปัจจุบัน การดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคต่อการยอมรับการรับรองสิทธิโดยการจัดให้ผู้ถือครองเช่าที่ราชพัสดุ **ประการที่สอง**ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับการรับรองสิทธิโดยการจัดให้ผู้ถือครองเช่าที่ราชพัสดุ และ**ประการที่สาม**เพื่อหาแนวทางเสริมสร้างประสิทธิภาพการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่การยอมรับการรับรองสิทธิ โดยการจัดให้ผู้ถือครองเช่าที่ราชพัสดุแปลงอ่างเก็บน้ำชลประทานลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนจำนวนครัวเรือนของราษฎรที่ถือครองที่ดินราชพัสดุแปลงอ่างเก็บน้ำชลประทานลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 374 คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์รายบุคคลจากผู้นำหมู่บ้านจำนวน 7 คน และจากการสนทนากลุ่มของผู้นำหมู่บ้าน ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และแกนนำราษฎร รวมจำนวน 10 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน Chi - square และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามวิธีที่เสนอโดยเพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient) ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการณ์ปัจจุบันของผู้ถือครองที่ดินราชพัสดุ การเช่าถือสิทธิครอบครองที่ดินของชุมชนในเขตพื้นที่อ่างเก็บน้ำชลประทานลำปาวส่วนใหญ่ราษฎรบุกเบิกด้วยตนเองมาตั้งแต่บรรพบุรุษและมีการเข้าตั้งถิ่นฐานก่อนการสร้างเขื่อน สาเหตุการเข้าตั้งถิ่นฐานเนื่องจากไม่มีที่ดินทำกินและอยู่อาศัย เมื่อมีการสร้างเขื่อนที่ดินเหล่านั้นจึงถูกเวนคืนพร้อมกับได้รับเงินค่าชดเชยจากภาครัฐ แต่ในปัจจุบันราษฎรยังคงทำกินในพื้นที่ดังกล่าวอยู่จึงเกิดปัญหาการบุกรุกโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

2. ปัจจัยการจัดให้ผู้ถือครองเช่าที่ดินราชพัสดุ การปฏิบัติงานด้านเห็นด้วยในระดับมากทุกด้านคือกลยุทธ์การสร้างแรงจูงใจในการรับรองสิทธิเห็นด้วยในระดับมาก ร้อยละ 77 ด้านความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน ร้อยละ 79.4 และด้านกระบวนการและการดำเนินงานร้อยละ 79.8 ส่วนปัจจัยการจัดให้ผู้ถือครองเช่าที่ดินราชพัสดุทุกด้าน เห็นด้วยในระดับมาก ร้อยละ 78.68

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับการรับรองสิทธิการเช่าที่ดินราชพัสดุที่ระดับนัยสำคัญ .05 ได้แก่ ขนาดครัวเรือน การใช้ประโยชน์ที่ดินที่ถือครอง กลยุทธ์การสร้างแรงจูงใจ ความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน และกระบวนการดำเนินงาน

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² Ph.D. (Development Administration) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รับต้นฉบับ 10 มิถุนายน 2552 รับลงพิมพ์ 1 กรกฎาคม 2552

ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับการรับรองสิทธิการเช่าที่ดินราชพัสดุ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ครัวเรือน ที่มาของการเข้าถือครองที่ดิน ระยะเวลาการถือครองที่ดิน เหตุผลของการเข้าถือครองที่ดิน และจำนวนที่ดินที่ถือครอง

แนวทางเสริมสร้างประสิทธิภาพการดำเนินงานพบว่า ด้านกระบวนการและการดำเนินงาน ควรมีการเสริมศักยภาพโดยจัดการฝึกอบรมให้เจ้าหน้าที่ที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับระเบียบและเงื่อนไขต่างๆ อย่างชัดเจน สามารถอธิบายขั้นตอนการดำเนินงานสิทธิประโยชน์ที่ผู้เข้าร่วมโครงการจะได้รับเมื่อเข้าร่วมโครงการ ควรจัดเจ้าหน้าที่เพื่อทำหน้าที่ในด้านมวลชนสัมพันธ์ลงพื้นที่ทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการการดำเนินงานในเชิงรุกด้านความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน มุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรเล็งเห็นประโยชน์ของโครงการและมีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการสิทธิการถือครองที่สามารถตกทอดให้แก่ทายาทได้ รวมทั้งการนำสิทธิการเช่าเข้าร่วมโครงการแปลงทรัพย์สินเป็นทุน การจำหน่ายจ่ายโอนในอนาคตได้ และด้านกลยุทธ์การสร้างแรงจูงใจในการรับรองสิทธิ ควรเน้นการปลูกจิตสำนึกและกำกับดูแลให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ให้ความเสมอภาคเท่าเทียมกันแก่ราษฎรทุกครอบครัว และเปิดโอกาสให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานโครงการ

คำสำคัญ : ที่ราชพัสดุ ที่ดินอ่างเก็บน้ำชลประทานลำปาว ผู้ถือครองที่ดิน ปัจจัยการจัดให้ผู้ถือครองเช่าที่ราชพัสดุ การยอมรับการรับรองสิทธิการเช่าที่ราชพัสดุ

ABSTRACT

The objectives of this research were to: firstly, survey the present condition, management, and problems of the acceptance of state property rental rights, secondly, analyze the factors related to the acceptance, and thirdly, find out the enhancement for the efficient management leading to the acceptance of state property rental rights. The subjects consisted of 374 villagers who had owned the land in Lampao irrigation area, Kalasin province. The instruments were a rating scale questionnaire and also collected by interviewing seven village leaders, and arranging ten representatives by using focus group of the sub-district headman, village headman, village headman assistant and leader of people. The statistics used for analyzing the data were frequency discrimination, percentage, mean, standard deviation, Chi-square and Pearson product moment correlation coefficient.

Results of the research were as follows:

1. Most of the people who had owned the state property rental rights in Lampao irrigation area were trespassed by themselves since their ancestors that meant before constructing the dam. The cause of settle down was they did not have the land to earn their living. When the dam was constructed, the government reimbursed them for accommodation. However, some villagers still had lived and worked on the land illegally.

2. In regard to the factors of ownership management, it indicated that the average level of opinion on the strategies of motivation in the acceptance was at a high level (77%), security of life and property (79.40%), the procedure (79.80%), and the ownership management (78.60%)

3. The factors related to the acceptance of state property rental rights were significant at the .05 level. They were family size, land use, strategies for motivation, security of life and property and procedure whereas the factors that did not relate to the acceptance of state property rental rights such as gender, age, educational background, occupation of family leader, family income, history of land ownership, duration of land ownership, reasons of state property and the amount of the land ownership.

According to the enhancement of effective management, it indicated that the officers should be developed by giving their knowledge of regulations and conditions about the state property rental rights obviously in order to explain the management procedure and the received benefits of membership who participated in the project. There should be officers who worked as public relations to understand performance management for security of life and property. There should be focused on public relations in order to let the villagers foresee the benefits and understand the state property to the new generation including the right of state property that can be changed to be investment in the future. For the strategies of motivation, the officers should be conscious honesty and equality. Finally the people should have opportunity to participate in expressing ideas on project management.

Keywords: State Property, Lampao Irrigation Area, Land Ownership, Factors of State Property Management, Acceptance of State Property Rental Rights

บทนำ

ที่ดินเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีพของมนุษย์และเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการประกอบธุรกิจด้านต่างๆ แต่ก็จัดว่าเป็นทรัพยากรที่เสื่อมโทรมอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะพื้นที่ดินของภาครัฐแม้จะฟื้นฟูได้ก็ต้องเสียต้นทุนสูงทั้งในด้านการคุ้มครองสิทธิและการใช้ประโยชน์ซึ่งในปัจจุบันที่ดินของรัฐบาลประสบปัญหาหลายด้านทั้งด้านความเสื่อมโทรม การบุกรุกสิทธิการครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ประกอบกับการบริหารจัดการในการพัฒนาที่ดินยังขาดประสิทธิภาพแม้จะมีหน่วยงานหลายหน่วยงานร่วมรับผิดชอบก็ตามโดยเฉพาะปัญหาการใช้ที่ดินผิดประเภท ปัญหาความขัดแย้งของราษฎรในชุมชนกับรัฐ และปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (ที่ราชพัสดุ) ก็ยังมีอยู่จำนวนมากซึ่งเป็นปัญหาทุกจังหวัดในประเทศไทย ภาครัฐได้พยายามหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาให้โปร่งใสและถูกต้องเพื่อเป็นการขจัดความขัดแย้งที่อาจเกิดจากความเข้าใจไม่ตรงกันในการถือครองที่ดินราชพัสดุระหว่างราษฎรและหน่วยงานภาครัฐ

มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2547 เห็นชอบมาตรการในการแก้ไขปัญหาบุกรุกที่ราชพัสดุและมอบให้กรมธนารักษ์กำหนดแผนยุทธศาสตร์ปี 2547-2551 เป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนเป้าหมายให้บริการในเชิงสังคมโดยการนำที่ดินราชพัสดุจำนวน 273,289 ไร่ มาจัดสรรให้เช่าเพื่อให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยมีที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินเป็นของตนเองพร้อม

ทั้งให้ผู้เช่าได้มีโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุนด้วย ภายใต้ชื่อโครงการ “รัฐเอื้อราษฎร์” โดยนำที่ดินราชพัสดุที่ราษฎรถือครองทำประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายมาจัดให้เช่าเพื่ออยู่อาศัยและหรือเพื่อทำกินให้ถูกต้องตามกฎหมาย และสามารถนำสิทธิการเช่าที่ดินในโครงการเข้าสู่นโยบายแปลงสินทรัพย์เป็นทุนด้วย

วัตถุประสงค์วิจัย

1. สภาพการณ์ปัจจุบัน การดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคต่อการยอมรับการรับรองสิทธิการจัดให้ผู้ถือครองเช่าที่ราชพัสดุ
2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับการรับรองสิทธิโดยการจัดให้ผู้ถือครองเช่าที่ราชพัสดุ
3. หาแนวทางเสริมสร้างประสิทธิภาพการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่การยอมรับการรับรองสิทธิ โดยการจัดให้ผู้ถือครองเช่าที่ราชพัสดุ แปลงอ่างเก็บน้ำชลประทานลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์

สมมติฐานการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีสามารถสรุปเป็นสมมติฐานในการวิจัยได้ว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านกลยุทธ์การสร้างแรงจูงใจ ปัจจัยความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน และกระบวนการและการดำเนินงาน มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับ การรับรองสิทธิโดยการจัดให้ผู้ถือครองเช่าที่ราชพัสดุแปลงอ่างเก็บน้ำชลประทานลำปาว ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ขอบเขตการวิจัย

1. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ได้แก่ กระบวนการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค เงื่อนไขการจัดให้เช่าที่ราชพัสดุ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับการรับรองสิทธิและแนวทางการปฏิบัติงานเสริมสร้างแรงจูงใจให้เกิดการยอมรับการรับรองสิทธิโดยการจัดให้ผู้ถือครองเช่าที่ราชพัสดุ แปลงอ่างเก็บน้ำชลประทานลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์

2. **พื้นที่ทำการวิจัย** ในพื้นที่ 13 ตำบล ได้แก่ ตำบลสหัสขันธ์ ตำบลภูสิงห์ อำเภอสหัสขันธ์ ตำบลหนองสรวง ตำบลหนองบัว อำเภอหนองกุงศรี ตำบลกุดจิก ตำบลนาตาล อำเภอท่าคันโท ตำบลภูดิน ตำบลลำคลอง อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ ตำบลสำราญใต้ ตำบลคำสร้างเที่ยง อำเภอสามชัย ตำบลบึงนาเรียง ตำบลหัวหิน อำเภอห้วยเม็ก ตำบลนาเชือก และอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

3. **ระยะเวลาการวิจัย** อยู่ระหว่างเดือนกันยายน-พฤศจิกายน 2551

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative method) โดยมุ่งที่จะศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับการรับรองสิทธิโดยการจัดให้ผู้ถือครองเช่าที่ราชพัสดุแปลงอ่างเก็บน้ำชลประทานลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ ตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่กรมธนารักษ์กำหนดจึงนำข้อมูลไปเป็นแนวทางในการเสริมสร้างการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

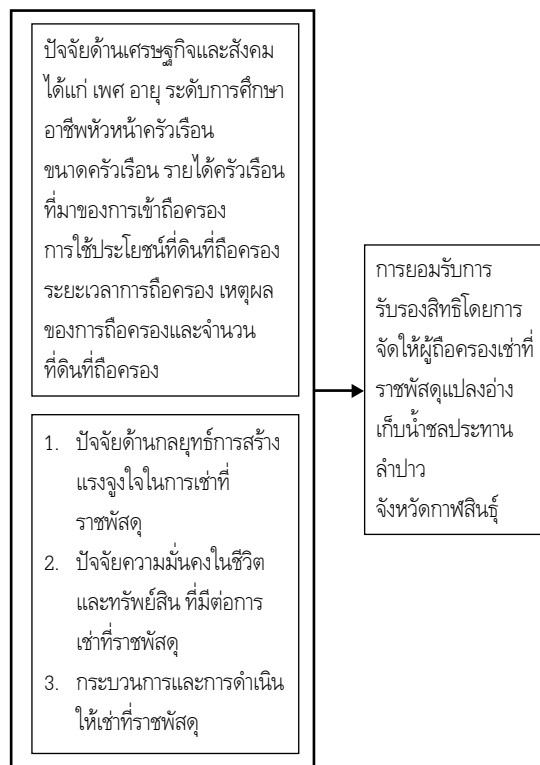
ประชากร

จำนวนครัวเรือนของราษฎรที่ถือครองที่ดินราชพัสดุแปลงอ่างเก็บน้ำชลประทานลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 5,870 ครัวเรือน ในพื้นที่ 7 อำเภอ

กลุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีสุทธของยามานะ (Yamane, 1967) โดยกำหนดความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าผิดพลาดเท่ากับ .05 ได้จำนวนประชากรตัวอย่างทั้งสิ้น 374 ครัวเรือน

กรอบแนวคิด

แผนภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่มีผลต่อการยอมรับการรับรองสิทธิโดยการจัดให้เช่า

จำนวนประชากรที่ถูกสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนครัวเรือนละ 1 คน ไม่ว่าจะเป็นเพศหญิงหรือชายก็ตาม การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) และวิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) จับสลากรายชื่อให้ครบตามจำนวนตัวอย่าง

เครื่องมือการวิจัย

1. การค้นคว้าจากเอกสาร บทความ วารสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย และสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ
2. แบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มโดยกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้นำหมู่บ้านซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐประชาชน และมีความสัมพันธ์กับพื้นที่ทำการวิจัย (Key informants) จำนวน 7 รายและจำนวน 10 รายตามลำดับ

3. แบบสอบถามซึ่งสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดในการวิจัยตรวจสอบความถูกต้อง (Validity) และความเชื่อถือ (Reliability) ของมาตรวัดด้วยวิธี Cronbach (สำเร็จ จันทรสุวรรณ์ และสุวรรณ์ บัวทวน , 2537) ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้เท่ากับ 0.94

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดขั้นตอนการเก็บรวบรวม

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ จำนวน 7 ชุด และการสนทนากลุ่มผู้นำหมู่บ้าน ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐประชาชนและมีความสัมพันธ์กับพื้นที่ที่ทำการวิจัยจำนวน 10 คน

2. ข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วยแบบสอบถาม จำนวน 374 ราย โดยเก็บรวบรวมจากหัวหน้าครัวเรือนของราษฎรที่ถือครองที่ดินราชพัสดุแปลงอ่างเก็บน้ำชลประทานลำปาวให้ได้ครบตามกำหนด แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลทุกส่วนพร้อมทั้งแยกประเภทและจัดกลุ่มตามตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการพรรณนาและบรรยาย
2. การวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนสถิติเพื่อการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ใช้ไคสแควร์ (Chi-square) และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่เสนอโดยเพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า สภาพการณ์ปัจจุบันของผู้ถือครองที่ดินราชพัสดุ การเข้าถึงสิทธิครอบครองที่ดินของชุมชนในเขตพื้นที่อ่างเก็บน้ำชลประทานลำปาว ส่วนใหญ่ราษฎรบุกเบิกด้วยตนเองมาตั้งแต่บรรพบุรุษและมีการเข้าตั้ง

ถิ่นฐานก่อนการสร้างเขื่อน สาเหตุการเข้าตั้งถิ่นฐานเนื่องจากไม่มีที่ดินทำกินและอยู่อาศัย เมื่อมีการสร้างเขื่อนที่ดินเหล่านั้นจึงถูกเวนคืนพร้อมกับได้รับเงินค่าชดเชยจากภาครัฐ แต่ในปัจจุบันราษฎรยังคงทำกินในพื้นที่ดังกล่าวจึงเกิดปัญหาการบุกรุกโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า 1) หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 57.22 ช่วงอายุที่มีจำนวนมากที่สุดคือ 51-60 ปี ร้อยละ 28.08 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 82.35 ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 71.39 มีครัวเรือนขนาดปานกลาง (มีสมาชิก 4 ถึง 6 คน) ร้อยละ 56.10 รายได้เฉลี่ยต่อปีของครอบครัว จะมีรายได้น้อย (ต่ำกว่า 30,000 บาท) ร้อยละ 59.62 ที่มาของการเข้าถึงครองที่ดินได้มาจากการสืบทอดจากบรรพบุรุษ ร้อยละ 81.28 การนำที่ดินไปใช้ประโยชน์จะเป็นที่ดินทำกินและอยู่อาศัย ร้อยละ 40.11 ระยะเวลาการถือครองที่ดิน มากกว่า 10 ปี ร้อยละ 88.77 เหตุผลของการเข้าถึงครองที่ดินคือ ไม่มีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย ร้อยละ 77.82 และจำนวนที่ดินที่ถือครองจำนวนน้อย ร้อยละ 57.76 2) ความคิดเห็นต่อการปัจจัยการจัดให้ผู้ถือครองเช่าที่ดินราชพัสดุการปฏิบัติงานด้านกลยุทธ์การสร้างแรงจูงใจในการรับรองสิทธิกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นด้วยในระดับมาก ร้อยละ 77 ด้านความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นด้วยในระดับมาก ร้อยละ 79.4 และด้านกระบวนการและการดำเนินงานกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นด้วยในระดับมาก ร้อยละ 79.8 และเมื่อศึกษาความคิดเห็นของราษฎรต่อการปัจจัยการจัดให้ผู้ถือครองเช่าที่ดินราชพัสดุทุกด้านมีความเห็นด้วยในระดับมาก ร้อยละ 78.6 3) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับการรับรองสิทธิการเช่าที่ดินราชพัสดุ ได้แก่ ขนาดครัวเรือนการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ถือครอง กลยุทธ์การสร้างแรงจูงใจ ความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน และกระบวนการดำเนินงาน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับการรับรองสิทธิการเช่าที่ดินราชพัสดุ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ครัวเรือน ที่มาของการเข้าถึงครองที่ดิน ระยะเวลาการถือครองที่ดิน เหตุผลของการเข้าถึงครองที่ดิน และจำนวนที่ดินที่ถือครอง

แนวทางเสริมสร้างประสิทธิภาพการทำงานที่ก่อให้เกิดการยอมรับของราษฎร 1) เสริมศักยภาพโดยจัดการฝึกอบรมให้เจ้าหน้าที่ที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับระเบียบและเงื่อนไขต่างๆ อย่างชัดเจน สามารถให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินงานให้ราษฎรเข้าใจอย่างชัดเจนทั่วถึง สามารถอธิบายขั้นตอนการดำเนินงาน สิทธิประโยชน์ ข้อดีและข้อเสียในการเข้าร่วมโครงการได้อย่างชัดเจน เพื่อให้ราษฎรเข้าใจอย่างถูกต้องตรงกันและไม่ให้เกิดปัญหาหรือการขัดแย้งในภายหลัง และที่สำคัญที่สุดเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการจัดเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่ในด้านมวลชนสัมพันธ์ซึ่งพื้นที่ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานในเชิงรุก และควรเป็นเจ้าหน้าที่ในพื้นที่เพราะจะสามารถสื่อสารกันได้ง่ายและมีความชัดเจนมากกว่าคนนอกพื้นที่ 2) มุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรเล็งเห็นประโยชน์ของโครงการและมีความเข้าใจตรงกันว่าการดำเนินงานโครงการก่อให้เกิดความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจของผู้ถือครองโดยเฉพาะสิทธิการถือครองที่สามารถทดแทนให้แก่ทายาทได้ รวมทั้งการนำสิทธิการเช่าเข้าร่วมโครงการแปลงทรัพย์สินเป็นทุนและสามารถจำหน่ายโอนในอนาคตได้ 3) เน้นการปลูกจิตสำนึกและกำกับดูแลให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้วยความรวดเร็ว ซื่อสัตย์สุจริต ให้ความเสมอภาคเท่าเทียมกันแก่ราษฎรทุกคนรอบครัว รวมทั้งเปิดโอกาสให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน นอกจากนี้ในระยะยาว ควรเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานตามโครงการนี้ให้เหมาะสมกับปริมาณงาน ทำให้การทำงานรวดเร็วและสามารถสนองตอบต่อความต้องการของราษฎรได้มากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาอภิปรายดังนี้

ปัจจัยด้านกลยุทธ์การสร้างแรงจูงใจพบว่าปัจจัยด้านการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดรองลงมาคือ การมีส่วนร่วมของราษฎรโดยการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐถ้ามีความชัดเจนซื่อสัตย์และเสมอภาคในการปฏิบัติ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ราษฎรได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานจะ

มีผลต่อการยอมรับการรับรองสิทธิการเช่าที่ราชพัสดุมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Roger (อ้างในเมธี รุ่งแสง, 2540) ที่ว่ากลวิธีในการประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูล กลวิธีในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ มนุษยสัมพันธ์ของหัวหน้าโครงการล้วนเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับหลักเกณฑ์การจัดที่ดินในรูปแบบบ้านป่าไม้

ปัจจัยด้านความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน พบว่าความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน ใน 2 ด้าน คือ ความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจของผู้ถือครองมีค่าเฉลี่ยสูงสุดรองลงมาคือด้านความมั่นคงด้านสังคมของผู้ถือครอง พอสรุปได้ว่าการรับรองสิทธิโดยการจัดให้ผู้ถือครองเช่าที่ราชพัสดุนั้นสามารถทำให้ราษฎรผู้ถือครองมีความมั่นคงในการดำเนินชีวิตและมีความมั่นใจในทรัพย์สินของตนเองถือครองอยู่ว่าจะสามารถทำให้ครัวเรือนของตนเองมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการ จึงทำให้ราษฎรผู้ถือครองยอมรับปัจจัยความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินที่ได้รับจากการรับรองสิทธิการเช่าที่ดินราชพัสดุ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการตัดสินใจของ Reeder (1960, อ้างในสังัด พิษพันธุ์, 2542) ซึ่งกล่าวว่าการที่บุคคลแสดงพฤติกรรมส่วนหนึ่งเกิดจากเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยผู้กระทำกำหนดเป้าหมายหรือจุดประสงค์ไว้ล่วงหน้า จึงพยายามทุกวิถีทางเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและสอดคล้องกับทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange theory) ซึ่งอธิบายการเกิดพฤติกรรมของบุคคลว่าบุคคลแสดงพฤติกรรมที่คาดว่าจะได้รับรางวัลมากที่สุดและถูกลงโทษน้อยที่สุด (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2536)

ปัจจัยด้านกระบวนการและการดำเนินงานให้เช่าที่ราชพัสดุ พบว่า ความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านกระบวนการและการดำเนินงานให้เช่าที่ราชพัสดุด้านความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านนโยบายของโครงการ เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า การดำเนินงานที่มีความละเอียดชัดเจน มีการวางแผนการดำเนินงานที่ดี และความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการดำเนินงานโครงการ สามารถทำให้ราษฎรเกิดการยอมรับการรับรองสิทธิการจัดให้เช่าที่ดินราชพัสดุ สอดคล้องกับแนวคิดของผู้นำ

หมู่บ้านที่ว่า “การกำหนดนโยบายในการดำเนินงานที่มีความชัดเจนสามารถทำให้ราษฎรมีความเข้าใจชัดเจนในทุกขั้นตอน ส่งผลให้เกิดการยอมรับมากยิ่งขึ้น”

ความคิดเห็นต่อปัจจัยการจัดให้ผู้ถือครองเช่าที่ราชพัสดุพบว่า ปัจจัยด้านกระบวนการและการดำเนินงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.99 รองลงมาคือ ด้านความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินและด้านกลยุทธ์การสร้างแรงจูงใจในการรับรองสิทธิ เฉลี่ยเท่ากับ 3.97 และ 3.85 ตามลำดับ โดยปัจจัยทั้ง 3 ด้านแสดงความคิดเห็นการยอมรับในระดับมาก

จากผลการวิเคราะห์ราษฎรมีความคิดเห็นว่าการบวนการดำเนินงานของโครงการมีความสำคัญที่สุดต่อการยอมรับการรับรองสิทธิการเช่าซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้นำหมู่บ้านที่ว่า “ถ้านโยบายการดำเนินงานโครงการมีความชัดเจน ราษฎรเกิดการยอมรับ หลังจากนั้นราษฎรรู้สึกว่าการผ่อนผ่อนของตนมีความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินตามมา” ส่วนกลยุทธ์การสร้างแรงจูงใจนั้นราษฎรมีความคิดเห็น “มีความสำคัญน้อยกว่าปัจจัยด้านอื่นๆ”

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. สภาพการณ์ปัจจุบันการตั้งถิ่นฐานของราษฎรในพื้นที่รอบอ่างเก็บน้ำชลประทานลำปาวส่วนมากเข้าตั้งถิ่นฐานก่อนการสร้างเขื่อนด้วยการบุกเบิกของราษฎรด้วยตนเอง ตั้งแต่บรรพบุรุษและได้สิทธิครอบครองที่ดินตกทอดต่อกันมาโดยมีหลักฐานเอกสารสิทธิ์เป็นสค. 1 และ นส.3 ต่อมาเมื่อมีการสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำชลประทานลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ ทางราชการจึงได้เวนคืนที่ดินและจ่ายเงินค่าชดเชยในเขตที่มีน้ำท่วมถึงจากการสร้างเขื่อน เพื่อให้ราษฎรอพยพออกจากพื้นที่ดังกล่าวไปทำกินในพื้นที่ใหม่ แต่หลังจากการสร้างเขื่อนเสร็จเรียบร้อย พบว่า มีราษฎรบางส่วนไม่ได้อพยพออกจากพื้นที่เดิม ถึงแม้ว่าจะได้รับเงินค่าชดเชยแล้วก็ตาม เพราะเห็นว่าพื้นที่ส่วนนั้นน้ำท่วมไม่ถึง จึงทำให้ราษฎรบางส่วนที่ย้ายออกไปก่อนได้ย้ายกลับเข้ามาอยู่ในพื้นที่เดิม แต่ทางราชการได้มีประกาศแจ้งให้ราษฎรทราบว่าพื้นที่ดังกล่าวมิใช่สิทธิการครอบครองของราษฎร แต่ผู้ที่ถือกรรมสิทธิ์การ

ครอบครองคือกระทรวงการคลัง โดยกรมธนารักษ์เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลและบำรุงรักษา ดังนั้นราษฎรที่ยังคงอาศัยในพื้นที่ดังกล่าว จึงกลายเป็นผู้บุกรุก เพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกราษฎรผู้ถือครองที่ดินยังคงมีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยอย่างถูกต้องตามกฎหมาย กระทรวงการคลังโดยกรมธนารักษ์ จึงได้จัดทำโครงการรับรองสิทธิ โดยการจัดให้ผู้ถือครองเช่าที่ราชพัสดุแปลงอ่างเก็บน้ำชลประทานลำปาวขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในสภาพการณ์ปัจจุบันของกลุ่มตัวอย่าง คือ 1) ปัญหา อุปสรรค ที่พบมากที่สุด คือ อัตราค่าเช่าที่ดินอยู่อาศัยและที่ดินทำกินมีการกำหนดราคาสูง รองลงมา คือ ราษฎรไม่มีที่ดินทำกินและมีที่ดินทำกินอยู่แล้วแต่ไม่เพียงพอ 2) ข้อเสนอแนะที่ราษฎรแสดงความคิดเห็นมากที่สุด คือ ต้องการให้ภาครัฐลดราคาเช่าจากที่กำหนด รองลงมาคือ ควรจัดสรรที่ดินทำกินเพิ่มเติมจากที่ถือครองอยู่ ต้องการให้ภาครัฐขายหรือเวนคืนที่ดินให้กับราษฎร เพื่อจะนำไปออกโฉนดเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองได้

2. ความคิดเห็นของราษฎรที่มีต่อปัจจัยการจัดให้ผู้ถือครองเช่า

2.1 ด้านกลยุทธ์การสร้างแรงจูงใจในการรับรองสิทธิ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่กลุ่มตัวอย่างคิดว่าเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการรับรองสิทธิการเช่ามากที่สุดคือการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของราษฎร

2.2 ด้านความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่กลุ่มตัวอย่างคิดว่าเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจยอมรับการรับรองสิทธิการเช่ามากที่สุด คือ ความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจของผู้ถือครอง รองลงมา คือ ความมั่นคงด้านสังคม

2.3 ด้านกระบวนการและการดำเนินงานให้เช่าที่ราชพัสดุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่กลุ่มตัวอย่างคิดว่าเป็น

ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรองสิทธิการเช่ามากที่สุดคือ ความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ รองลงมา คือ ด้านนโยบายของโครงการ

3. แนวทางเสริมสร้างประสิทธิภาพการทำงานที่ก่อให้เกิดการยอมรับของราษฎร

3.1 เสริมศักยภาพเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้เกี่ยวกับระเบียบและเงื่อนไขต่างๆ อย่างชัดเจน

3.2 มุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรได้ทราบถึงประโยชน์ที่ตนจะได้รับหลังจากการเข้าร่วมโครงการ และ

3.3 มุ่งเน้นการปลูกจิตสำนึกของเจ้าหน้าที่ให้ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ภาครัฐควรจัดให้มีการประสานงานด้านการประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจกับราษฎรให้ทราบว่าการเช่าถือครองที่ดินราชพัสดุบริเวณอ่างเก็บน้ำชลประทานลำปาวของราษฎรเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องกฎหมาย

2. ภาครัฐควรกำหนดมาตรการ ระเบียบ ข้อกฎหมายที่มีผลบังคับให้หน่วยงานผู้ใช้ประโยชน์มีการสำรวจตรวจสอบและกำกับดูแลที่ดินราชพัสดุที่อยู่ในความครอบครองใช้ประโยชน์ทุกปีเพื่อป้องกันปัญหาการเช่าถือครองที่ดินราชพัสดุโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

3. ภาครัฐควรกำหนดการดำเนินงานรับรองสิทธิโดยการจัดให้ผู้ถือครองเช่าที่ดินราชพัสดุเป็นโครงการเฉพาะกิจเพื่อเร่งรัดการดำเนินงานและป้องกันปัญหาความขัดแย้งของราษฎร

4. ควรส่งเสริมให้ราษฎรในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานโครงการให้มากยิ่งขึ้น เพื่อกำหนดกฎเกณฑ์เงื่อนไขและมาตรการที่สอดคล้องกับความต้องการของราษฎรในพื้นที่

5. ควรมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดให้เช่าที่ดินราชพัสดุให้ผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนและมีอำนาจการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหา

6. ควรมีการทบทวนกฎระเบียบเกี่ยวกับการจัดให้เช่าที่ดินราชพัสดุให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และการใช้ประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น

7. ควรจัดเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินงานโครงการที่มีความรู้ความสามารถและเข้าถึงราษฎรในทุกบริบท เพื่อให้ราษฎรเกิดความยอมรับการรับรองสิทธิในการเช่าที่ดินราชพัสดุด้วยความสมัครใจ ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อหน่วยงานภาครัฐและเป็นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งจากการดำเนินงานโครงการ

8. ควรจัดทำโครงการเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและสร้างรายได้แก่ราษฎรให้เพียงพอต่อการยังชีพ

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษาจากกรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง

เอกสารอ้างอิง

กรมธนารักษ์. (2532). พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ.

2518. กรุงเทพฯ: กองนิติการ

_____. (2545). กฎกระทรวงว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการปกครองดูแล บำรุงรักษา ใช้และจัดหาประโยชน์เกี่ยวกับที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ

_____. (2549). รายงานประจำปีกรมธนารักษ์ 2549. กรุงเทพฯ : กรมธนารักษ์.

กองแผนงาน. (2527). สัญญาเช่าที่ดินราชพัสดุเพื่อยู้อาศัย. กรุงเทพฯ

เมธี รุ่งแสง. (2540). กระบวนการและการยอมรับการจัดที่ดินในรูปหมู่บ้านป่าไม้ของครัวเรือนราษฎร บ้านไทรทอง ตำบลดงมูล อำเภอนองบุรีศรี จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ลินซ์ โอเวน เจ และ จานีน บี อัลคอรัน. (2535). การดูแลป่าของชาวบ้านการยอมรับในสิทธิการมีส่วนร่วมและความสามารถในการจัดการของชาวบ้านในเขตป่าสงวน. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สงัด พิษพันธ์. (2542). การครอบครองและใช้ประโยชน์ที่สาธารณประโยชน์แห่งหนึ่งในจังหวัดนครราชสีมา.

วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.(สังคมวิทยาการพัฒนา). ขอนแก่น:

มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2536). **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ**

วัฒนธรรม : แนวทางการศึกษาวิเคราะห์และวางแผน.

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์

และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น:

โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.

สำเร็จ จันทรสวรรณ และ สุวรรณ บัวทวน. (2537). **สถิติ**

สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์. ภาควิชาสังคมศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ขอนแก่น.

อิทธิพล กาฟ่อนศรี. (2545). **การบริหารจัดการที่ดิน**

สาธารณประโยชน์ในจังหวัดขอนแก่น : กรณีศึกษา

ตำบลพระลับ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การบริหารการ

พัฒนา). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

